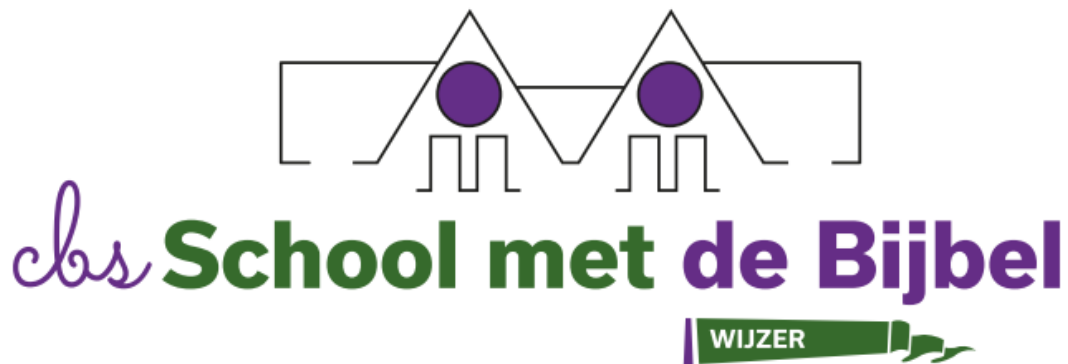

Dyslexiebeleidsplan

Laatst bijgewerkt: september 2025

School met de Bijbel
Vaartweg 5
3754 NA Eemdijk
033-2981428
www.cbsschoolmetdebijbel.nl

Gelovend • leren • groeien

INHOUD

Inleiding	4
Dyslexie en de School met de bijbel	4
Wat is dyslexie?	4
Problemen bij het lezen	5
Problemen bij de spelling	5
Problemen bij het schrijven	5
Oorzaken van dyslexie	5
Erfelijkheid	6
Vooroordelen	6
Onzichtbare handicap	7
Dyslexie en school	8
Groep 1 en 2	8
Toetsen die worden afgenomen in groep 1 en 2	8
Wat is Bouw!?	9
Groep 3	10
Thuis ondersteunen	11
Extra oefenen met uw kind	11
Groep 4	13
Observatiepunten	13
Aandachtspunten bij de begeleiding	14
Groep 5 t/m 8 (en deels ook geldig voor groep 3 en 4)	15
AVI-toetssysteem	16
Overzicht leesniveaus:	16
Leesproblemen in de bovenbouw (groep 5 t/m 8)	16
Zwakke lezers	16
Dyslexiebeleidsplan School met de Bijbel Eemdijk	2

Toetsen in de bovenbouw	18
Dossiervorming	18
Compensatie – ontheffing – hulpmiddelen op De school met de bijbel	18
Aangepaste typecursussen voor kinderen met dyslexie	19
Dyslexie en de overstap van PO naar VO	19
Bijlagen en op te vragen beleidsplannen	21
Bijlagen	21
Op te vragen beleidsstukken bij directie en intern begeleider	21

DYSLEXIE EN DE SCHOOL MET DE BIJBEL

Onze school heeft de overtuiging dat leren lezen een van de belangrijkste pijlers is voor schoolsucces. Wij vinden het van wezenlijk belang dat extra faciliteiten geboden worden aan kinderen die dreigen achter te raken op het gebied van de geletterdheid. We willen preventief werken en het accent leggen op signaleren en remediëren in de onderbouw. Omdat onze school het van groot belang vindt dat voor iedereen duidelijk is hoe dyslectische kinderen begeleid worden, hebben wij met ons team een dyslexiebeleid vastgesteld. Dit document is daarvan de weerslag.

PROTOCOL DYSLEXIE DIAGNOSTIEK EN BEHANDELING 3.0

Met ingang van 1 januari 2022 is het nieuwe Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling van kracht geworden. Er zijn een aantal wijzigingen in dit protocol ten opzichte van de eerdere protocollen. Dit zijn de volgende wijzigingen:

1. Van Ernstige Enkelvoudige Dyslexie (EED) naar Ernstige Dyslexie (ED): wanneer er sprake is van gedragsproblematiek of een psychiatrische diagnose (comorbiditeit) zal de zorgverlener nagaan of dyslexiebehandeling bij een kind uitvoerbaar is en of er een behandelindicatie Ernstige Dyslexie wordt afgegeven of een andere zorgroute de voorkeur heeft.
2. Grenswaarde criterium ernst: Vanaf 1 januari 2022 komen alleen kinderen in aanmerking voor vergoede zorg die zeer zwak scoren op lezen, en dus niet meer op spellen. Er bestaat wel een overgangsregeling voor de groep kinderen die zwak scoort op zowel lezen als spellen.
3. De hulpverlener is verplicht na te gaan hoe het kind ten opzichte van klasgenootjes scoort. Er moet bij aanmelding een geanonimiseerd overzicht van de klas meegestuurd worden.
4. De diagnostische criteria voor het vaststellen van ernstige dyslexie zijn gewijzigd: er zijn nieuwe voorwaarden om Ernstige Dyslexie vast te stellen.

Dit betekent dat in dit vernieuwde protocol bij een doorverwijzing in ieder geval sprake moet zijn van ernstige woordleesproblemen: kinderen moeten op 3 opeenvolgende hoofdmeetmomenten voor woordlezen een V(min)-score of E-score behalen (laagste 10% van de normgroep). Daarnaast kan er sprake zijn van een (ernstig) spellingprobleem, maar voor de criteria voor doorverwijzing is een ernstig woordleesprobleem een noodzakelijke voorwaarde.

WAT IS DYSLEXIE?

Dyslexie betekent letterlijk: niet kunnen lezen. Bij dyslexie kunnen zowel lees- als spellingsproblemen voorkomen, maar deze komen ook los van elkaar voor. Officieel wordt dyslexie in Nederland aangeduid als:

Een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.

Hardnekkigheid is een belangrijk kenmerk van dyslexie, niet alleen bij het leren lezen en spellen, maar ook bij het snel en vlot kunnen lezen.

Kinderen met dyslexie kunnen moeite hebben:

- om het verschil te horen tussen klanken als m en n; p, t en k; s, z en v, f en g; eu, u en ui
- om de klanken in volgorde te zetten, zoals bij 'dorp' en 'drop' of '12' en '21'
- om de aandacht te houden bij 'klankinformatie' (gesproken woord)
- met het inprenten van reeksen, bijvoorbeeld tafels of spellingsregels
- met het onthouden van vaste woordcombinaties, uitdrukkingen of gezegdes
- met het onthouden van losse gegevens, zoals rijtjes, woordjes en jaartallen

Dyslexie komt in verschillende gradaties voor, van een beetje tot zeer ernstig. Dyslexie is een probleem dat niet verholpen kan worden, het is van blijvende aard. Dyslectische kinderen kunnen echter wel leren met dit probleem om te gaan, waardoor zij zo min mogelijk belemmerd worden in het volgen van onderwijs. Belangrijk is dat het plezier in het leren en het lezen en schrijven behouden blijft. Voorkomen moet worden dat er faalangst optreedt in welk vorm dan ook.

PROBLEMEN BIJ HET LEZEN

De leesproblemen van kinderen met dyslexie vallen het meest op bij hardop lezen. Sommige kinderen hebben een traag leestempo en lezen de woorden spellend. Andere kinderen hebben een hoog leestempo, maar maken daarbij veel fouten door te raden. Er kan ook sprake zijn van een combinatie van beide.

PROBLEMEN BIJ DE SPELLING

Kinderen met dyslexie maken langdurig veel spellingsfouten en hebben, om dat te voorkomen, veel steun nodig van spellingsregels. Het kan zijn dat ze één bepaald woord op een bladzijde op verschillende manieren spellen. Kinderen met dyslexie proberen vaak de spelling van specifieke woorden te onthouden. Dit is een enorme belasting voor het geheugen. Bovendien bekijft de kennis meestal niet, omdat ze het op een ongestructureerde manier in het geheugen opslaan.

In 2022 is het dyslexieprotocol 3.0 ingegaan. Hierin kan er niet meer enkel op basis van spellingproblemen dyslexie worden vastgesteld. Er zijn tenminste tekorten in het woordlezen nodig om dit te kunnen vaststellen.

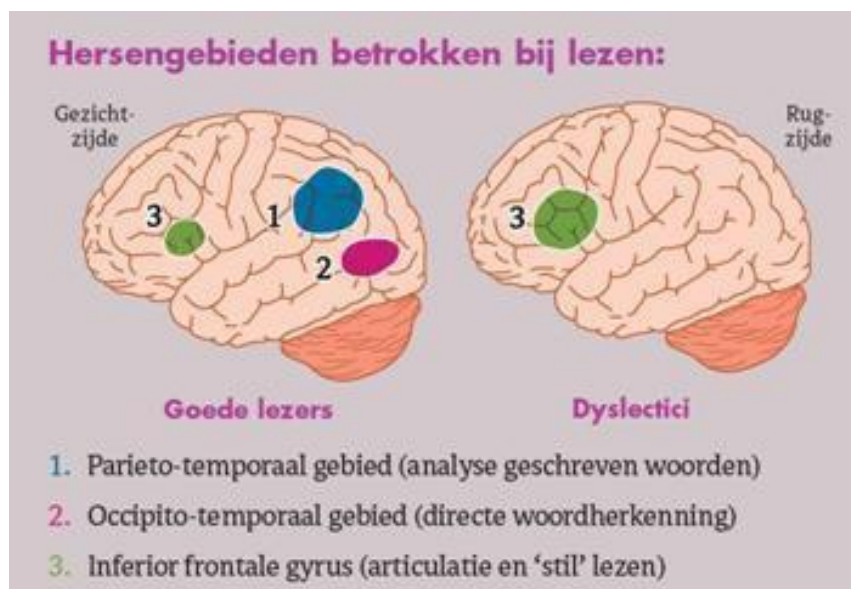
PROBLEMEN BIJ HET SCHRIJVEN

Kinderen met dyslexie schrijven vaak onleesbaar en maken veel doorhalingen. Bij kinderen die wel leesbaar schrijven, valt het trage schrijftempo op.

OORZAKEN VAN DYSLEXIE

De precieze oorzaak van dyslexie weten we nog niet helemaal, maar wel is duidelijk dat het zich afspeelt in de hersenen. Het lijkt erop dat het hersengebied waar klanken aan schrifttekens worden gekoppeld, te zwak is aangelegd of moeilijk bereikbaar is.

De klankcodes worden daardoor onvolledig of incorrect in de hersenen verwerkt en minder goed in het geheugen opgeslagen. Het gevolg is dat deze ook minder goed uit het geheugen zijn op te halen om gekoppeld te worden met het woordbeeld. Duidelijk is dat mensen met dyslexie problemen hebben met de fonologische verwerking van taal en/of het snel benoemen van woorden.

ERFELIJKHEID

Het staat vast dat bij dyslexie sprake is van een erfelijke factor. Een kind dat één ouder heeft met dyslexie, heeft 40 tot 50% kans er ook aanleg voor te hebben. Bij twee dyslectische ouders ligt dit percentage rond de 80%.

Het niet snel technisch kunnen lezen en spellen heeft ernstige gevolgen in deze 'talige' maatschappij, waarin veel gelezen en geschreven moet worden. De belangrijkste gevolgen van dyslexie voor een kind zijn:

- Belemmeringen in het onderwijs. In het onderwijs moet veel gelezen en geschreven worden. Dit heeft ernstige gevolgen voor het volgen van onderwijs en belemmert kinderen om hun capaciteiten te ontwikkelen.

- Sociaal-emotionele problemen. Dyslexie kan het gevoel van eigenwaarde bij een kind zwaar ondermijnen. Het kan tot frustraties leiden als het kind voldoende intelligent is maar het technisch lezen niet onder de knie krijgt, terwijl het bij groepsgeenootjes probleemloos lijkt te verlopen. Ook kunnen motivatieproblemen ontstaan waardoor kinderen geen zin meer hebben om het lezen te blijven oefenen, terwijl zij juist extra oefening nodig hebben om een minimaal leesniveau te halen.

VOOROORDELEN

Voor alle duidelijkheid:

- Dyslexie is beslist geen luiheid van kinderen, geen gebrek aan intelligentie en geen modeziekte die bedacht wordt door veeleisende ouders.
- Dyslexie is geen speciale gave. Al kunnen kinderen met dyslexie net als andere kinderen wel talenten hebben op andere gebieden. Het is dan de kunst die talenten een kans te geven.
- Dyslexie is niet te genezen. Wel kunnen kinderen leren omgaan met hun handicap.

ONZICHTBARE HANDICAP

Dyslexie heeft niet alleen gevolgen voor het leren van de talen, maar ook voor vakken waar veel lezen bij te pas komt. Kinderen met dyslexie moeten daar, in vergelijking met hun groepsgeenoten met eenzelfde intelligentie, onevenredig veel energie in steken. Het is daarom van belang bij alle vakken rekening te houden met de lees- en spellingsproblemen en niet alleen bij de taalvakken, en zoveel mogelijk compenserende maatregelen te treffen.

De gevolgen van dyslexie spelen niet alleen op school, maar ook tijdens een studie of beroepsopleiding en later op de werkvloer. In de huidige maatschappij is dyslexie dan ook een serieuze handicap/belemmering.

Kinderen met dyslexie hebben veel extra oefening nodig (zes keer meer tijd dan bij een kind zonder leesproblemen) om het (technisch) lezen aan te leren.

Daarom is het van belang dat dyslexie bij een kind zo vroeg mogelijk wordt ontdekt. Hoe eerder een gerichte aanpak van lees- en spellingproblemen kan starten, hoe groter de kans op succes.

Dyslexie uit zich bij elk kind anders, maar in het algemeen geldt het volgende:

- Er zijn automatiseringsproblemen bij het (leren) lezen, eventueel in combi met spellen.
- Deze problemen zijn hardnekkig en resistent tegen behandeling.
- De problemen zijn niet te herleiden tot andere problemen of stoornissen.
- Dyslexie is meestal erfelijk bepaald: bij dyslectische kinderen wordt vaak dyslexie in de familie aangetroffen.

Vigones een oznrdeek op een Eglnese uvinretsiet mkaat het niet uit in wlkee vloogdre de ltteers in een wrood saaln, het einge wat blegnaijrk is is dat de eretse en de ltaatste ltteer op de jjutse patals saaln. De rset van de ltteers mgoen wllikueirg gpletaast wdoren en je knut vrelvogens gwoeon lzeen wat er saatt. Dit kmot odmat we niet ekle ltteer op zcih lzeen maar het wrood als gheeel.

Delystci zein vaekr de leterts door eklaar saaln.

In de onderbouw leert een kind de eerste beginselen van het lezen. Bij kinderen die een groter risico lopen op dyslexie is het in deze periode heel belangrijk goed te letten op de signalen van leesproblemen.

Het begint al bij de fase van het voorbereidend lezen waarin kinderen taalbewustzijn ontwikkelen en eerste pogingen doen om letters te lezen en te schrijven.

Ouders kunnen in deze periode een heel belangrijke rol spelen door aan de ene kant veel met taal bezig te zijn, veel voor te lezen en daar samen over te praten, veel rijmspelletjes en dergelijke te doen. Aan de andere kant kunnen ouders letten op signalen die wijzen op problemen.

Voordat kinderen naar school gaan, ontwikkelen ze al een taalbewustzijn. Zo weten ze dat je van losse woorden zinnen kunt maken en dat je zinnen kunt opdelen in losse woorden. Rond hun derde jaar krijgen kinderen een fonologisch bewustzijn: ze gaan de klankstructuur van taal doorzien. Ze kunnen dan bijvoorbeeld van losse lettergrepen langere woorden maken ('nijn'-hok').

GROEP 1 EN 2

Vanaf groep 1 leert een kind eigenlijk al lezen. Kinderen ontdekken dat gesproken woorden uit losse klanken bestaan. Dit heet het fonemisch bewustzijn, een belangrijke voorwaarde voor het leren lezen in groep 3.

In groep 1 en 2 kan er natuurlijk nog niet gesproken worden over leesproblemen. Er kunnen al wel tekenen zijn die wijzen op problemen bij het voorbereidend lezen. Bijvoorbeeld als kinderen totaal niet geïnteresseerd zijn in letters of op geen enkele manier met taal bezig zijn.

Het kan een aanwijzing zijn als kinderen moeilijk de namen van hun klasgenootjes kunnen onthouden, versjes niet mee kunnen zingen of niet kunnen rijmen. Ook het benoemen van de namen van kleuren en andere symbolen kan een aanwijzing vormen.

Dit hoeven geen voorboden van dyslexie te zijn, maar kinderen bij wie het bovengenoemde wordt gesignaleerd hebben wel een groter risico op het ontwikkelen van dyslexie. Zij worden goed in de gaten gehouden.

Ouders spelen een belangrijke rol in die eerste fase van het leesonderwijs. Zij kunnen thuis veel met taal bezig zijn, voorlezen en rijmspelletjes spelen, motiveren en bemoedigen.

TOETSEN DIE WORDEN AFGENOMEN IN GROEP 1 EN 2

Dyslexieprotocol voor kleuters	Groep 2	Januari/februari
Dyslexieprotocol voor kleuters	Uitvallers in jan/feb en VVE kinderen	Mei/juni

Verder worden alle leerlingen gevolgd met het leerlingvolgsysteem van het Digikeuzebord. Dit gebeurt twee keer per jaar in januari/februari en in mei/juni.

De toets uit het dyslexieprotocol voor kleuters bevat de volgende onderdelen:

- letterkennis
- benoemsnelheid
- beginklank herkennen
- auditieve synthese
- invented spelling

Wanneer een kind hier achterstanden vertoont zal de leerkracht deze kinderen een voorschotbenadering [van drs. A. Smits] geven tijdens de momenten in de kleine kring.

Kinderen die uitvallen op de A. Smits vanuit het dyslexieprotocol komen in het leesprogramma van BOUW, dit na overleg met de intern begeleider. Op school is een BOUW-coördinator aanwezig. Zij organiseert de tutortraining voor de leerlingen die als tutor de kinderen in BOUW zullen gaan begeleiden. Daarnaast heeft zij met de ouders een gesprek over wat er van ze verwacht wordt m.b.t. het oefenen thuis. Daarnaast houdt zij de regie over het proces. Intern begeleider overlegt met de BOUW-coördinator t.a.v. afstemming en voortgang.

Vanuit het Samenwerkingsverband en Lexima vindt de bekostiging plaats voor BOUW.

In juni worden de kinderen die uitvielen op de A. Smits toets nogmaals getoetst. Bij de overdracht naar groep 3 is dan gelijk duidelijk welke leerlingen in de intensief-groep zullen zitten bij de leeslessen.

WAT IS BOUW!?

Bouw! is een interventieprogramma waarmee leesproblemen bij risicoleerlingen in groep 2 t/m 4 voorkomen kunnen worden. Het kind leert, de tutor stuurt en de computer wijst de weg. Ouders en oudere leerlingen fungeren als tutor. Bouw! bestaat uit meer dan vijfhonderd online lessen voor het aanleren, inoefenen, herhalen en toepassen van de leerstof, voorzien van heldere instructies voor de tutor. Wetenschappers van de UvA hebben aangetoond dat de combinatie van gestructureerde computeroefeningen met gerichte ondersteuning van de tutor zeer effectief is.

Bouw! is onafhankelijk naast bestaande methodes te gebruiken. De online oefeningen passen zich aan het tempo van de leerling aan. Toetsen en rapportages maken de vooruitgang zichtbaar. Met Bouw! kan onnodige doorverwijzing naar de zorg voorkomen worden. Bouw! is de hoeksteen van passend leesonderwijs aan jonge kinderen die worstelen met letterkennis, klankbewustzijn en aanvankelijk lezen.

Voor meer informatie over hoe BOUW wordt ingezet op de School met de Bijbel verwijzen we naar het beleidsplan BOUW. Dit is op te vragen bij de directie en ib'er.

In groep 3 begint een kind echt met leren lezen en schrijven. In deze fase is het aanleren van klank-letterkoppelingen en letterkennis belangrijk. Kinderen leren ook woorden schrijven als ondersteuning van het lezen.

In groep 3 kan de leerkracht periodiek diverse onderdelen van de leesontwikkeling toetsen. Er zijn vier momenten waarop de leerkracht de kinderen toetst. Deze toetsmomenten zijn: rond de herfstvakantie, rond februari, eind maart en mei/juni.

Toetsmoment 1 – Herfstsignalering De leerkracht toetst de leesontwikkeling van elk kind met een aantal individuele toetsen, die aansluiten bij de gebruikte leesmethode. Dit is een uiterst belangrijke datum voor ouders van kinderen van wie gedacht wordt dat ze dyslectische problemen hebben. Het is het moment om te beoordelen of het leesonderwijs aanslaat. Als de leesontwikkeling dan achterblijft, moet vanaf dat moment extra hulp worden ingezet. Op dat moment wordt ook bekeken welke kinderen alsnog in aanmerking komen om met het computerprogramma Bouw! te kunnen gaan werken.

Toetsmoment 2 – Wintersignalering De leerkracht toetst de mate van leesvaardigheid en of alle letter-klankkoppelingen worden beheerst. IEP taalverzorging M3, AVI M3 en de kaarten DMT 1 en 2 worden afgenomen. Dit is de eerste officiële meting die mag worden geteld als later blijkt dat een dyslexie-onderzoek nodig is. Dit onderzoek mag worden aangevraagd als de leerling op drie opeenvolgende momenten een E-score heeft behaald voor de DMT-toets. Ook moet bewezen worden dat de leerling zes maanden extra intensieve begeleiding heeft gekregen (liefst buiten de groep en driemaal per week).

Toetsmoment 3 – Lentesignalering Daarin kijkt de leerkracht in hoeverre letterkennis en lezen geautomatiseerd zijn. 'Geautomatiseerd' betekent dat het kind niet hoeft na te denken over de betekenis van een letter en niet meer letter voor letter leest, maar het woord als geheel overziet. Ook wordt bekeken wat het effect is van de begeleiding van de zwakke lezers in de periode ervoor.

Toetsmoment 4 – Zomersignalering DMT 1, 2 en 3, AVI E3, IEP taalverzorging E3 worden afgenomen.

Als de lees- en spellingontwikkeling van het kind in groep 3 achterblijft, zal de leerkracht ingrijpen (interventie) met extra begeleiding en oefening. Dit wordt in het groepsplan lezen en groepsplan spelling beschreven in Leeruniek. Indien mogelijk zal de RT'er leerlingen met een vertraagde leesontwikkeling extra begeleiden. Bij uitval zal de leerkracht in samenwerking met de intern begeleider een plan maken in Parnassys (wanneer de intensief-aanpak zoals omschreven in Leeruniek niet voldoende blijkt te zijn).

Voor meer informatie over het werken met Leeruniek en de leerlingondersteuning verwijzen wij naar het ondersteuningsplan. Dit plan is op te vragen bij de intern begeleider.

Als blijkt dat de leesontwikkeling niet of moeizaam tot stand komt kan besloten worden in samenspraak met ouders om de leerling te laten doubleren. Deze beslissing wordt niet lichtvaardig genomen, de resultaten van de andere vakgebieden en de sociaal-emotionele ontwikkeling worden hierin meegenomen.

Na elke signalering vindt er een groepsbespreking plaats tussen de leerkracht en de intern begeleider van de school.

THUIS ONDERSTEUNEN

Het is bekend dat kinderen met leesproblemen en dyslexie, als ze niet worden gestimuleerd (of juist worden over-gestimuleerd) tot lezen, ze hiertegen een steeds grotere tegenzin ontwikkelen. Om te voorkomen dat ze daardoor steeds verder gaan achterlopen, is het nodig ze extra te motiveren. Het kind optimaal betrekken bij het plannen van de oefeningen, zodat het zelf weet waarom er wordt geoefend, werkt positief.

Het is fijn als een kind thuis wat kan ontspannen, zich begrepen en gehoord voelt en bij zijn/haar ouders zijn/haar verhaal kwijt kan. Emotionele steun is essentieel om te voorkomen dat deze kinderen in de knel komen. Ouders spelen daarin een grote rol.

Het is daarom belangrijk om open over alle aspecten van dyslexie te praten. Als de prestaties op school tegenvallen, voorkom dan dat het kind het gevoel krijgt een teleurstelling te zijn voor de ouder(s). Als het kind dat voelt, zal het minder geneigd zijn om thuis emoties te uiten. Vraag een kind dus niet alleen 'wat heb je gedaan op school?', maar vooral ook 'hoe vond je het op school?' Focus niet te veel op de leerprestaties, luister zonder vooringenomenheid naar je kind en sluit een gesprek altijd positief af.

EXTRA OEFENEN MET UW KIND

Kinderen met dyslexie hebben veel extra oefening (zes keer zoveel) nodig om een minimaal technisch leesniveau te bereiken waar ze verder mee kunnen komen in het onderwijs. Dat betekent dus veel en vaak oefenen met lezen. U kunt uw kind daarbij helpen door veel voor te lezen en samen te lezen volgens de methodiek Voor (voorlezen), Koor (samenlezen) en Door (alleen lezen). Vaak een tekst herhalen leidt tot succeservaringen.

De hulp van ouders is het meest effectief als:

- u regelmatig extra oefent met uw kind. Liever vier keer in de week 10 à 15 minuten met volle aandacht lezen, dan één keer per week een uur om snel het boek uit te lezen.
- u probeert zoveel mogelijk aan te sluiten bij wat er op school gebeurt, bijvoorbeeld door boekjes op hetzelfde AVI-niveau te lezen. Leerkrachten kunnen ook boekjes meegeven die u thuis samen kunt lezen.
- de extra hulp altijd op een leuke en ontspannen manier gebeurt, zodat het kind gemotiveerd blijft.

- het kind zelf meedenkt over de extra oefeningen. Bijvoorbeeld door samen naar de bibliotheek te gaan om nieuwe boeken uit te kiezen.
- er voldoende afwisseling is in de oefeningen, bijvoorbeeld door af en toe stripboeken, dichtbundels, korte verhalen en informatieve boeken te kiezen.

Geadviseerd wordt om leesfouten niet voortdurend te corrigeren, omdat een kind daardoor ontmoedigd kan raken. Als een kind bij een woord aarzelt, is het goed even te wachten (ongeveer vijf seconden). Komt het kind er niet uit, dan zegt u het woord voor en herhaalt u samen het woord of de zin nog een keer hardop.

Als een kind een woord of zin fout leest, wacht u tot het einde van de zin en geeft dan een aanwijzing door te zeggen: 'Kijk nog eens naar dit woord.' Vervolgens wacht u weer even. Komt het kind er niet uit, dan leest u het woord of de zin weer voor en herhaalt u dit samen nog een keer hardop. Complimenten mogen niet uitblijven! Het komt erop neer dat u probeert bij het samen lezen leesfouten te corrigeren.

Zorg dat uw kind plezier in het lezen blijft houden!

Voor tips en adviezen voor het thuis oefenen met uw kind kunt u contact opnemen met de intern begeleider van de school.

GROEP 4

In groep 4 wordt het leesproces ingewikkelder. De technische leesvaardigheid wordt verder geautomatiseerd. Dit betekent dat kinderen zonder al te veel moeite woorden en zinnen in klanken kunnen omzetten.

De aandacht gaat steeds meer naar het leren begrijpen van de betekenis en inhoud van teksten (begrijpend lezen). De leesbegeleiding is met name gericht op het voortgezet technisch lezen, begrijpend lezen en de leesmotivatie.

Vlot lezen van woorden heeft te maken met de woordfrequentie (de mate waarin een woord steeds terugkeert in de tekst), de woordlengte en de woordkennis (een kind met een grote woordenschat herkent woorden sneller).

In groep 4 worden teksten qua structuur en zinnen langer en ingewikkelder en wordt schrijven steeds belangrijker. Daarom krijgen zowel zwakke lezers als spellers het in groep 4 moeilijker.

Na de overdracht vanuit groep 3 zal de leerkracht de extra begeleiding voortzetten. In de eerste weken in groep 4 zal zij om een goed beeld te krijgen van de leesontwikkeling van het kind een aantal zaken checken.

OBSERVATIEPUNTEN

Hanteren van leesstrategieën:

- Als het kind spelt, doet hij dat hoorbaar of verinnerlijkt?
- Als het kind raadt, doet hij dat op basis van de context of blindelings?
- Maakt het kind gebruik van lettercombinaties?

De leessnelheid:

- Hoe is de leessnelheid vergeleken met groepsgenoten?
- Begint het kind regelmatig opnieuw met lezen?
- Herhaalt het kind vaak woorden?

Het gebruik van de contextinformatie (informatie uit de zin of de tekst):

- Maakt het kind gebruik van de zincontext bij het lezen van zinnen?
- Maakt het kind gebruik van illustraties?

Problemen met het lezen van bepaalde woorden:

- Heeft het kind problemen met het lezen van bepaalde woorden? zo ja, welke soorten woorden zijn dat?
- Veel zwakke lezers hebben problemen met het lezen van meerlettergrepige woorden en met woorden die voor- of achteraan drie medeklinkers hebben.

De uitspraak:

- Hoe is de uitspraak tijdens het hardop lezen?
- Bij sommige kinderen wordt het lezen negatief beïnvloed door slecht articuleren, gebruik van dialect of slechte verstaanbaarheid. Vaak is dit een al langer bestaand probleem en is er logopedische informatie bekend van het kind. Er moet dus onderscheid gemaakt worden tussen uitspraakfouten en leesfouten!

Woordenschat:

- Hoe is de leeswoordenschat vergeleken met groepsgenoten?

Begrijpend lezen:

- Hoe is het leesbegrip vergeleken met groepsgenoten?
- Hoe is de interpunctie (houdt het kind rekening met leestekens?) en de zinsmelodie? Vaak kun je aan de intonatie horen of het kind begrijpt wat hij leest.

Spellen:

- Hoe is de spellingvaardigheid bij het schrijven van een verhaal?
- Beheerst het kind bepaalde klank-letterkoppelingen?
- Beheerst het kind bepaalde spellingregels?

Metacognitieve vaardigheden (controle hebben over je eigen denken en leren en het kunnen corrigeren en sturen in de door jou gewenste richting):

- Corrigeert het kind zelf fouten tijdens het hardop lezen?

Leesmotivatie:

- Hoe is de leesmotivatie van het kind?

In groep 4 zijn er twee officiële toetsmomenten voor het lezen: in januari en in mei.

Om een goed inzicht te krijgen wordt dan het lezen gemeten op woord- en tekstniveau door de DrieMinutenToets (DMT) en de AVI-kaarten. Daarnaast wordt in die perioden ook spelling getoetst.

De leesinterventies zijn in groep 4 niet meer in duidelijke stappen in te delen zoals in groep 3. In feite zijn de interventies in groep 4 een verdieping en verbreding van de interventie in groep 3.

Leesmotivatie is een belangrijk doel in groep 4. Dit is namelijk het moment waarop kinderen met hardnekkige leesproblemen het beginnen op te geven en dan steeds verder dreigen achter te gaan lopen.

AANDACHTSPUNTEN BIJ DE BEGELEIDING

- directe instructie op het gebied van woordenschatuitbreiding

- expliciete instructie in morfologische regels (grammatica)
- leesmateriaal zoveel mogelijk laten aansluiten bij de belevingswereld van het kind
- onderscheid maken tussen leesfouten en uitspraakfouten
- zorgen dat het kind regelmatig samen leest met een goede lezer, zodat hij goede voorbeelden hoort
- veel leeskilometers maken

De manier van begeleiden wordt beschreven in het groepsplan Lezen en spelling / Leeruniek . Ook als de leerling extra begeleiding krijgt van de rt-er wordt dat vermeld in het groepsplan.

AANVRAAG DYSLEXIEONDERZOEK (OOK GELDIG VANAF GR 5)

Als bij het derde (M3, E3, M4) officiële toetsmoment in januari blijkt dat de leerling drie keer achter elkaar een V min-score heeft gehaald met lezen en de leerling is minimaal een half jaar intensief begeleid (minimaal 3x per week 20 minuten), kan een dyslexieonderzoek worden aangevraagd dat betaald wordt door de gemeente. Dit zijn leerlingen waarbij sprake is van een zeer ernstige leesachterstand die blijft bestaan ondanks intensieve ondersteuning. De intern begeleider kan dyslexie-onderzoek aanvragen bij de poortwachter dyslexie van het samenwerkingsverband waar onze school aan verbonden is: De Eem. Als er een indicatie wordt afgegeven voor dyslexieonderzoek kiest de ouder zelf een praktijk of instelling waar dit gedaan wordt. Geadviseerd wordt om dit te doen in overleg met de intern begeleider, omdat de school een samenwerking kan hebben met bepaalde instellingen waardoor behandeling soms op school gegeven kan worden.

Niet alle kinderen die aangemeld worden komen in aanmerking voor behandeling. Er kan bijvoorbeeld wel sprake zijn van dyslexie, maar niet in dusdanige ernstige vorm dat een behandelindicatie Ernstige Dyslexie wordt afgegeven. Bij leerlingen met minder ernstige lees-/spellingproblemen of een minder ernstige vorm van dyslexie houdt de school de taak de lees- en spellingontwikkeling met onderwijs en extra ondersteuning te optimaliseren.

ONDERSTEUNINGSNIVEAUS (OOK GELDIG VANAF GR 5)

Binnen de ondersteuning kennen we 4 niveaus.

Niveau 1 is altijd aanwezig. Niveau 2 zetten we in bij leerlingen die uitvallen (= onvoldoende scores op de methodetoetsen en/of CITO- of IEP-toetsen). Niveau 3 wordt ingezet wanneer ook niveau 2 niet voldoende effect blijkt te hebben. Van niveau 4 is enkel sprake wanneer een externe instelling ondersteuning gaat bieden, bijvoorbeeld bij een dyslexiebehandeling.

Continuüm van zorg

Zorgniveau	Stap	
Niveau 1: basisarrangement Goed leesonderwijs in klassenverband	1	Kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement
	2	Juist gebruik van effectieve methodes
	3	Gebruik leerlingvolgsysteem
Niveau 2: intensief arrangement Extra zorg in de groepssituatie door de leerkracht (ongeveer 25%)	4	Vaststellen van potentiële uitvallers en voldoende differentiatie in de klas (verlengde instructie en begeleide inoefening)
Niveau 3: Zeer intensief arrangement . Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school (ongeveer 10%)	5	Vaststellen leerlingen met ernstige leesproblemen en instructie individueel of in kleine groepjes (intensieve begeleiding)
	6	Vaststellen van achterstand en hardnekkigheid: vermoeden dyslexie
Niveau 4: Diagnostiek en behandeling in zorginstituut (ongeveer 3-4%)	7	Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek)
	8	Gespecialiseerde dyslexiebehandeling
9 Coaching van dyslectische leerlingen		

GROEP 5 t/m 8 (EN DEELS OOK GELDIG VOOR GROEP 3 EN 4)

In de bovenbouw van de basisschool is het leesonderwijs erop gericht de kinderen steeds meer woorden te leren lezen en steeds zelfstandiger te maken, om door middel van lezen informatie op te doen en hun kennis uit te breiden.

Het is bewezen dat kinderen die zelf veel lezen een grotere woordenschat krijgen en daardoor ook een beter begrip van de tekst. Het speerpunt in groep 5 t/m 8 moet dus liggen op het stimuleren en motiveren om veel verschillende soorten boeken te lezen.

Aan het eind van groep 7 lezen de meeste kinderen op E7-niveau. Zij kunnen dan wat betreft de technische kant van het lezen vrijwel alle teksten aan. Hierdoor kan de aandacht zich meer gaan richten op de inhoud van de tekst.

Het streven is om alle kinderen aan het eind van groep 8 AVI plus-niveau te laten halen. De kinderen bij wie dat niet lukt, zullen in het vervolgonderwijs extra hulp nodig hebben om teksten te leren begrijpen.

AVI-TOETSSYSTEEM

Het AVI-toetssysteem is een systeem om het leesniveau van kinderen te meten en in te delen. Daarnaast wordt het AVI-systeem gebruikt om teksten en leesboeken in te delen naar leesteknische moeilijkheidsgraad. AVI betekent: 'Analyse van Individualiseringsvormen'. In 2008 heeft Cito een nieuw AVI-toetssysteem ontwikkeld.

Het nieuwe AVI-toetssysteem bestaat uit 12 niveaus die gekoppeld zijn aan de leerjaren in het basisonderwijs. Er wordt uitgegaan van een gemiddeld leesniveau halverwege (M) en aan het eind (E) van de groep.

Zo is AVI M-3 het technisch leesniveau dat een leerling gemiddeld halverwege groep 3 beheerst en AVI-E-3 het gemiddelde leesniveau aan het eind van groep 3. De leesniveaus zijn: AVI-Start, dat vooraf gaat aan AVI-M3 en bedoeld is voor beginnende lezers en AVI-Plus, dat op AVI-7 volgt en aangeeft dat het leesniveau boven het gemiddelde niveau van de kinderen aan het einde van groep 7 ligt.

OVERZICHT LEESNIVEAUS:

AVI-start → M3 → E3 → M4 → E4 → M5 → E5 → M6 → E6 → M7 → E7 → AVI-plus

LEESPROBLEMEN IN DE BOVENBOUW (GROEP 5 T/M 8)

Niet alle kinderen met dyslexie worden in de onderbouw al opgespoord. Kinderen kunnen hun leesproblemen jarenlang verbergen, bijvoorbeeld doordat ze met hun intelligentie veel compenseren. Het komt ook voor dat een leerkracht de problemen niet onderkent. Opsporing en behandeling van ernstige leesproblemen en dyslexie blijft dus ook in de bovenbouw hard nodig.

ZWAKKE LEZERS

Leesproblemen van kinderen in de bovenbouw kunnen verschillende oorzaken hebben:

- Kinderen die het technisch lezen redelijk vlot hebben geleerd, maar die moeite hebben met begrijpend lezen.
- Kinderen bij wie in de voorgaande jaren de diagnose dyslexie al is gesteld. Zij blijven moeite houden met het technisch lezen en dreigen steeds verder achter te gaan lopen, omdat de motivatie om te lezen gevaar loopt.
- Kinderen die hun leesproblemen tot dan toe hebben kunnen verbergen, maar in de problemen komen met de langere en meer ingewikkelde teksten in de bovenbouw. Het is mogelijk dat deze kinderen dyslexie hebben en zich het lezen van woorden op een verkeerde manier hebben aangeleerd, namelijk niet via het verklanken, maar door het hele woordbeeld in het geheugen op te slaan. Wanneer de zinnen dan ingewikkelder worden, legt het een te groot beslag op het geheugen en lukt het niet meer om hele zinnen te overzien.

Begeleiding van zwakke lezers en kinderen met dyslexie dreigen in de bovenbouw steeds verder achter te lopen, omdat het lezen bij hen traag verloopt en relatief veel energie vraagt. Hierdoor zijn ze steeds minder gemotiveerd om zelfstandig te lezen en oefenen ze steeds minder om een vlotte lezer te worden.

Dyslexie is daarmee niet alleen een belemmering om te leren lezen, maar ook om een vlotte lezer te worden. Om toch ook zoveel mogelijk zelfstandig met leesmateriaal te kunnen omgaan, hebben deze kinderen veel hulp nodig.

Dyslexie maakt een kind onzeker. Kinderen die voldoende intelligent zijn en het technisch lezen maar niet onder de knie kunnen krijgen terwijl het bij klasgenootjes probleemloos lijkt te verlopen, kunnen gaan twijfelen en

hun gevoel van eigenwaarde kan dalen. Naarmate een kind ouder wordt en meer stress heeft ervaren bij het lezen, wordt de frustratie alleen maar groter.

Faalangst is bij kinderen met dyslexie een regelmatig voorkomend verschijnsel. Wanneer dyslexie eenmaal is vastgesteld, is het vaak een grote opluchting voor een kind. Het weet dan wat er aan de hand is. Het kind krijgt meestal gerichte hulp en heeft dan niet meer het gevoel alleen met iets te tobben, iets waar hij zich voor moet schamen: het kind weet dat hij niet dom is.

Bekend is dat de decodeervaardigheden bij kinderen met dyslexie zich alleen verder ontwikkelen als ze directe en planmatige instructie krijgen. Hulp bij dyslexie is niet principe heel anders dan hulp aan zwakke lezers. Er wordt naast de gewone reguliere instructie gewerkt met de remediërende materialen uit de taal-, lees- en spellingmethoden. De methode die wij gebruiken voor aanvankelijk lezen voorziet daar uitstekend in. Ook de methode voor spelling is afdoende voor de extra zorg. De hulp in de klas wordt gegeven door de groepsleerkracht. Alle groepsleerkrachten van onze school hebben hun klassenorganisatie zo ingericht dat het geven van deze extra hulp mogelijk is. Zij kunnen de hulp op basis van een groepsplan zelfstandig organiseren en uitvoeren. De hulp in de vorm van extra instructie en begeleiding bij de oefening vindt plaats aan de instructietafel. Iedere groepsleerkracht plant zijn rooster zodanig dat er dagelijks met groepjes (of individueel) aan de instructietafel gewerkt kan worden. De leerkracht maakt een weekrooster. Een overzicht van alle extra hulp aan kinderen is terug te vinden in het groepsplan.

Extra begeleiding is er vooral op gericht om de technische lees- en spellingvaardigheden, het begrijpend lezen en het begrijpelijk schrijven van een tekst op een zo hoog mogelijk niveau te krijgen. Dit gebeurt door:

- steeds weer te oefenen van de leessnelheid en de spelling (de decodeervaardigheden van het technisch lezen en het spellen).
- het maken van stappenplannen waarmee het kind de verschillende denkstappen bij het lezen en spellen beter kan onthouden.
- het vinden van oplossingen om het begrip van de tekst te bevorderen en te leren schrijven.

Het kind moet uiteindelijk informatie kunnen halen uit teksten van bijvoorbeeld schoolboeken of tijdschriften, of een verhaal kunnen schrijven. De leerkracht zal proberen om het kind met leesproblemen eenduidige strategieën aan te leren voor begrijpend lezen en tekstschrijven.

TOETSEN IN DE BOVENBOUW

In de bovenbouw zijn een aantal toetsmomenten om de leesontwikkeling te volgen:

- oktober (tussenmeting voor de uitvallers): DMT, AVI (telt niet mee voor de officiële meetmomenten)
- januari/februari : DMT, AVI, spelling en begrijpend lezen
- mei/juni: DMT, AVI en spelling

Na elk meetmoment wordt gekeken of de begeleiding in de periode daarvoor effect heeft gehad. De plannen voor de begeleiding kunnen daarna bijgesteld worden. Bij de laatste meting in juni wordt bekeken wat het uiteindelijke effect is geweest van de begeleiding. Ook maakt de leerkracht of de remedial teacher dan een advies voor de begeleiding van deze kinderen in de volgende groep.

In de bovenbouw is de hulp aan kinderen met dyslexie mede gericht op:

- het stimuleren van de motivatie
- goede dossiervorming om de hulp te continueren

- hulpmiddelen (compensatie) en ontheffingen (dispensatie)
- het leren omgaan met de beperkte leessnelheid

Naast aanpak van lees- en spellingsproblemen is aandacht voor de blijvende motivatie van het kind uiterst belangrijk. Het kind met dyslexie moet het gevoel hebben dat de leerkracht zijn probleem begrijpt en bereid is hem te helpen. Het is heel frustrerend voor een kind wanneer de leerkracht niet weet wat dyslexie betekent. Uit onderzoeken blijkt steeds weer dat de verwachting van de leerkracht een belangrijke rol speelt in hoe een dyslectische leerling zichzelf ziet (het zelfbeeld).

DOSSIERVORMING

Het bijhouden van een dossier over de leesvorderingen van een kind is belangrijk. Het zorgt voor een goede overdracht naar de leerkracht van de volgende groep en geeft direct informatie over de geschiedenis van de leesontwikkeling bij verwijzing naar een extern deskundige.

De volgende gegevens van de leerlingen met een IV en een V-score bij de DMT moeten in het dossier worden opgenomen:

- Toetsresultaten worden ingevoerd en automatisch bewaard in Parnassys
- verslagen worden opgeslagen in Parnassys
- groepsplannen worden gemaakt en automatisch bewaard in Leeruniek
- individuele hulpplannen worden gemaakt en automatisch bewaard in Parnassys

COMPENSATIE — ONTHEFFING — HULPMIDDELEN OP DE SCHOOL MET DE BIJBEL

Er zijn geen rechten beschreven voor kinderen met dyslexie in het basisonderwijs. De school heeft het recht om zelf te beslissen over het toestaan van voorzieningen en hulpmiddelen. Op de School met de Bijbel wordt gebruik gemaakt van de dyslexiekaart. Dit vult de leerkracht samen met het kind in. Bovenschools is er een document gemaakt met afspraken over mogelijke aanpassingen bij het afnemen van toetsen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeftes waarvan dyslexie er één is.

Verder kunnen de volgende afspraken in overleg met de leerkracht en intern begeleider gemaakt worden voor dyslectische kinderen:

- Schrijf- en spelfouten worden niet meegerekend bij onderdelen waarbij de spelling niet specifiek getoetst wordt. Dit geldt voor alle vakken.
- Er worden geen plotselinge leesbeurten gegeven.
- Boeken lezen die qua inhoud aansluiten bij de leeftijd en interesses van het kind, maar die qua technisch niveau vereenvoudigd zijn.
- De leestaken voor zaakvakken verlichten, bijvoorbeeld minder pagina's of laten lezen door een maatje of teksten van een makkelijker technisch niveau.

AANGEPASTE TYPECURSUSSEN VOOR KINDEREN MET DYSLEXIE

Aangezien veel kinderen met dyslexie gebruik (gaan) maken van een spellingprogramma of voorleessoftware voor de computer, kunnen zij veel profijt hebben van een typecursus om de typevaardigheid te vergroten. Er zijn verschillende instituten die een aangepast programma bieden voor kinderen met dyslexie.

In Balans Magazine van december 2009/januari 2010 besteedde de redactie speciale aandacht aan de ervaringen van ouders met typecursussen voor kinderen met dyslexie. Uit de reacties van ouders blijkt dat met name de volgende aanpassingen belangrijk zijn voor kinderen met dyslexie:

- een vergrote weergave van de tekst
- het mogen loslaten van het aantal aanslagen per minuut
- kunnen werken in eigen tempo

Voor meer informatie over de genoemde typecursussen en de prijzen van de cursussen verwijzen wij u door naar de websites van deze instituten:

- TypeTopia www.typtopia.com
- Instituut Pica www.instituutpica.nl
- Typeopleiding Succes www.typeopleiding.nl
- LOI Kiddz www.loikidzz.nl
- TYPToTAAL Opleidingen www.typtotaal.nl
- Niet genoemd in Balans Magazine, maar wel interessant om hier nog te vermelden is de online typecursus van Ticken.nl. Deze cursus is zowel gericht voor het onderwijs als voor thuis. Zie www.ticken.nl/typecursus

DYSLEXIE EN DE OVERSTAP VAN PO NAAR VO

De overstap van primair onderwijs (PO) naar voortgezet onderwijs (VO) is voor alle kinderen groot, maar in het bijzonder voor kinderen met dyslexie omdat:

- er voor alle vakken steeds meer gelezen moet worden
- een correcte spelling in het Nederlands steeds belangrijker wordt
- er meer planning (Magister) en organisatie (huiswerk) nodig is
- er in de brugklas moderne vreemde talen bijkomen
- het kind afhankelijker wordt van beoordelingen
- er meer vakken, docenten en lokalen zijn en de school vaak veel groter is
- het perspectief van een later beroep dichterbij komt

SCHOOLORIËNTATIE EN OUDERS

Als uw kind naar het voortgezet onderwijs gaat met de diagnose dyslexie, is het raadzaam om u tijdig te oriënteren en te letten op het dyslexiebeleid van een school. U kunt samen met uw kind een checklist maken met voorwaarden waaraan de nieuwe school moet voldoen. Het wordt dan duidelijk waar u samen naar op zoek bent. Een goed dyslexiebeleid is belangrijk, maar de keuze voor een school die minder aan dyslexie doet kan om andere redenen toch de voorkeur krijgen. Bijvoorbeeld omdat de kleinschaligheid en/of de sfeer u en uw kind erg aanspreken.

SIGNALERINGSTOETS BRUGKLAS

Soms wordt dyslexie pas ontdekt in het voortgezet onderwijs. Dat gebeurt meestal met de screening in de brugklas, waarvoor de school de signaleringstoets gebruikt. Het komt ook voor dat dyslexie pas in de

bovenbouw van het voortgezet onderwijs wordt opgemerkt. Het kind heeft tot dan toe zijn lees- en spellingsproblemen weten te compenseren.

Op de website <https://www.swvdeem.nl/voor-ouders/dyslexie-2/> kun je als ouder veel informatie vinden hoe wij in het samenwerkingsverband moeten omgaan met de aanvraag rond dyslexie.

Op de website <https://www.swvdeem.nl/voor-scholen/dyslexie-2/> kun je als professional veel informatie vinden over de route naar een dyslexieverklaring.

BIJLAGEN:

- Bijlage 1: Dyslexiekaart

OP TE VRAGEN BELEIDSTUKKEN BIJ DIRECTIE EN INTERN BEGELEIDER:

- Ondersteuningsplan
- Document tips en adviezen voor het lezen thuis

Dyslexiekaart

Op basisschool.....hebben we de volgende afspraken
gemaakt voor.....omdat hij/zij dyslexie heeft.

- 0 bij een toets begrijpend lezen wordt de tekst voorgelezen of mag ik voorleessoftware gebruiken
- 0 bij een rekentoets worden de vragen voorgelezen
- 0 als het nodig is, krijg ik extra tijd bij een toets of maak ik de toets in twee stukken
- 0 als ik hardop moet lezen, mag ik dat altijd voorbereiden
- 0 als het nodig is mag mijn leesmaatje/schoudermaatje mij helpen bij het lezen van lange stukken tekst
- 0 ik mag een tafelkaart gebruiken als de tafels moeilijk zijn voor mij
- 0 ik doe in elk geval de helft van mijn taal en spellingwerk, meer mag natuurlijk altijd
- 0 bij het schrijven van een verhaal of de antwoorden van een toets worden de spelfouten niet gerekend
- 0 ik krijg bij lezen en spelling nooit lager dan een 6*
- 0 als ik het prettig vind wordt de tekst voor mij vergroot
- 0 als er gebruik gemaakt kan worden van voorleessoftw bij het toetsen, mag ik daar gebruik van maken
- 0 ik mag in de klas extra oefenen op de chromebook met bv. spellingprogramma's
- 0 als het mogelijk is krijg ik RT hulp tot en met groep 8
- 0 bij het uit het hoofd leren van toetsen (topo, psalmversje en dergelijke) worden er voor mij aanpassingen gedaan
- 0

lezen

lezen

lezen

lezen